

DOĞU KARADENİZ'DE ENERJİ-ÇEVRE ETKİLEŞİMİ KARARLARA KATILIMDA SIVIL TOPLUM KURULUŞLARININ ROLÜ

B. Gül GÖKTEPE, Kadem EKŞİ, Sabahattin DEMİRCAN
KASTOB (Karadeniz Sivil Toplum Kuruluşları Konfederasyonu)

ÖZET

Doğu Karadeniz'in vadilerinde su gücünden yararlanılarak "enerji üretmek" üzere birçok Hidro Elektrik Santrali (HES) projesi planlanmıştır. Ancak bu projelerin bir kısmının bölgenin doğal zenginlikleri ayrıntılarıyla göz önüne alınmadan hayata geçirilmek üzere inşaatlarına başlanmasıyla ortaya çeşitli sorunlar çıkmıştır.

Bu bildiride; Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK lar) ve yerel halkın bakış açısıyla Doğu Karadeniz'de, Rize ilinde ve İkizdere özelinde, gündemdeki HES lerle ilgili olarak enerji-çevre etkileşiminde halkın kararlara katılımı statüsü ve risk algılaması çalışmalarından alıntılar sunulmaktadır.

Ülkemiz için hem su kaynaklarının önemi ve değeri hem de enerji üretiminin gereği vurgulanmakta, İkizdere vadisinin doğal zenginlikleri tanıtılmaktadır. Sadece Türkiye'nin değil dünyanın en güzel vadilerinden olan İkizdere, Fırtına, Hemşin, Fındıklı ve diğerlerinin korunmasında STK ların gösterdiği hassasiyet yerel halkın kararlara katılımı konusunda yapılan çalışmalar, halkın bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi kampanyaları kısaca değerlendirilmektedir. Yöre halkı, ülkenin sürdürülebilir kalkınma hedefleri çerçevesinde enerji üretimine karşı değildir. Ancak özel şirketlerin halkın kabulünü bir tarafa bırakarak enerji üretmek üzere kâr amacıyla hareketi ve karar verme mekanizmalarının yeterince şeffaf olmaması, yerel halkın vadilerine sahip çıkması doğrultusunda sivil bir çevre hareketine sebep olmuştur...

Sonuç ve önerilerde; STK ların enerji planlaması ile ilgili olarak kararlara katılımı önemli anahtar rolü olduğu savunulmaktadır. Enerji projelerinin planlama, dizayn, inşası ve işletilmesi sırasında şeffaflık politikaları ile ilgi grupları arasındaki iletişimin hayati önemi vurgulanmaktadır.

GİRİŞ

Günümüzde enerji, Türkiye'de ve dünya genelinde en önemli, en stratejik, en hayati meselelerin başında gelmektedir. Son yıllarda bir yandan enerji ile ilgili tüm meselelerin önemi gittikçe artarken diğer yandan da çevrenin, yeşilin, suyun ve

doğanın önemi katlanarak artmaktadır. Su kaynaklarının bu kadar önem kazandığı günümüzde doğal olarak ülkemizin sürdürülebilir kalkınma hedefleri çerçevesinde yerli ve yenilenebilir kaynaklardan elektrik üretiminde mümkün mertebe yararlanılması planlanmaktadır. Bu çerçevede Doğu Karadeniz vadilerinde yaklaşık 450 HES planlanmış olup bunlardan bir kısmının inşasının başlatılması ve ÇED leriyle ilgili meselelerin kamuoyuna yansısıyla, enerji-çevre etkileşimi ile ilgili olarak bölgedeki tüm ilgi gruplarını kapsayan ciddi sosyo-ekonomik sorunlar ortaya çıkmıştır. Gene son yıllarda tüm dünyada en önemli gündem maddelerinden birini oluşturan küresel ısınma sorunu ve “su”yun hem stratejik hem de ekonomik önemi, Doğu Karadeniz vadilerimizde “enerji ve su” ile ilgili kalkınma projelerinin çok daha fazla katılımı ile planlanması gerektiğini ortaya koymuştur

İkizdere vadisi zengin bir biyolojik çeşitliliği bünyesinde barındırmaktadır. Bu kadar çok flora ve faunayı barındırdığı için de dünyanın en önemli 200 ekolojik bölgesinden birisi olmuştur. Bu vadiye bu çeşitliliği ve güzelliği veren de yüzyıllardır gürül gürül akan dereleridir. Dolayısıyla vadinin suyunun alınmasıyla bu ekosisteme gelebilecek herhangi bir risk yöre halkı tarafından kabul edilmemektedir [1-3].

İKİZDERE HAVZASI: ÖNEMİ VE BİYOLOJİK ZENGİNLİĞİ

İkizdere, Rize'nin toprak bakımından en büyük ilçesidir. Rize ilinde büyük bir akarsu olmamasına rağmen doğudan batıya doğru irili ufaklı bir çok akarsu mevcuttur. Bu akarsuların başlıcaları Fındıklı, Fırtına, Hemşin, Çayeli, Taşlıdere ve İyidere'dir. Rize ilinde akarsuların en uzun olanı 78.4. km ile İkizdere (İyidere) dir ve akarsuyun havza genişliği 1.047,4. km²'dir. İkizdere vadisindeki ekolojik sistem, kültürel ve sosyal yapı, mimari yapı, Doğu Karadeniz'e has özgün bir yapıya sahiptir. İkizdere deresi ve kolları Doğu Karadeniz bölgesinde bâkir kalmış, yaban hayatı korunmuş, sürdürülebilir hayatı devam ettirebilen son havzalardan biridir. Bölge ekolojik turizm açısından son derece yüksek bir potansiyele sahiptir [3]. İlçe turistik özellikleri itibarıyla bâkir sayılabilecek bir doğaya sahip olmakla birlikte henüz keşfedilmemiş güzellik ve özelliklere de sahiptir. Akarsuları, yaylaları, buzul gölleri, flora ve faunası, likapası, dağ horozu, balı, vadileri ve termal suyu bunlardan sadece bir kaçıdır. Yörenin bu özellikleri göz önünde bulundurularak yayla turizmi, dağcılık, termal turizm, rafting, kuş gözlemciliği, kış turizmi, yamaç paraşütü, doğa, manzara ve macera turizmi gibi alanların geliştirilip tanıtılması ülkemizin ve yöre insanının lehine olacaktır.

Anzer 07.02.1991 tarih ve 91/1514 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Turizm Merkezi ilan edilmiştir. İkizdere–Anzer Turizm Merkezi, Çamlıhemşin–Ayder Bölgesi ile birlikte 20.11.2006 tarih ve 11264 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile “Kültür ve Turizm Gelişim Bölgesi” ilan edilerek, 08.12.2006 tarih ve 26370 sayılı resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Anzer Turizm Merkezi doğal ve kültürel özellikleri yanında, yörede üretilen Anzer Balı ile ünlüdür. Anzer yaylası, trekking, kayak, rafting, jeep safari gibi yaz-kış turizm aktivitelerinin doğa sporlarının gerçekleştirilmesine imkan sağlamaktadır. Flora ve Faunası ile dikkatleri üzerine çeken yörede irili ufaklı birçok krater gölü mevcuttur [3-4].

Şekil 1 : İkizdere'den görüntüler

Rize-İkizdere Ovit Dağı 25.02.2008 tarihinde 2008/ 13317 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla Kış Turizm Merkezi ilan edilmiş bu karar 13.08.2008 tarihli 26815 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

İkizdere vadisi 2460 bitki türü ile Türkiye florasının %28 ini barındırmaktadır. Endemik kuşlar açısından da dünyada koruma öncelikli 217 alanından biridir. Bölgedeki 43 kuş türü Bern Listesi “Mutlak Koruma Altındaki Türler” listesinde, 14 kuş türü ise “Koruma Altındaki Türler” listesinde bulunmaktadır [3-5].

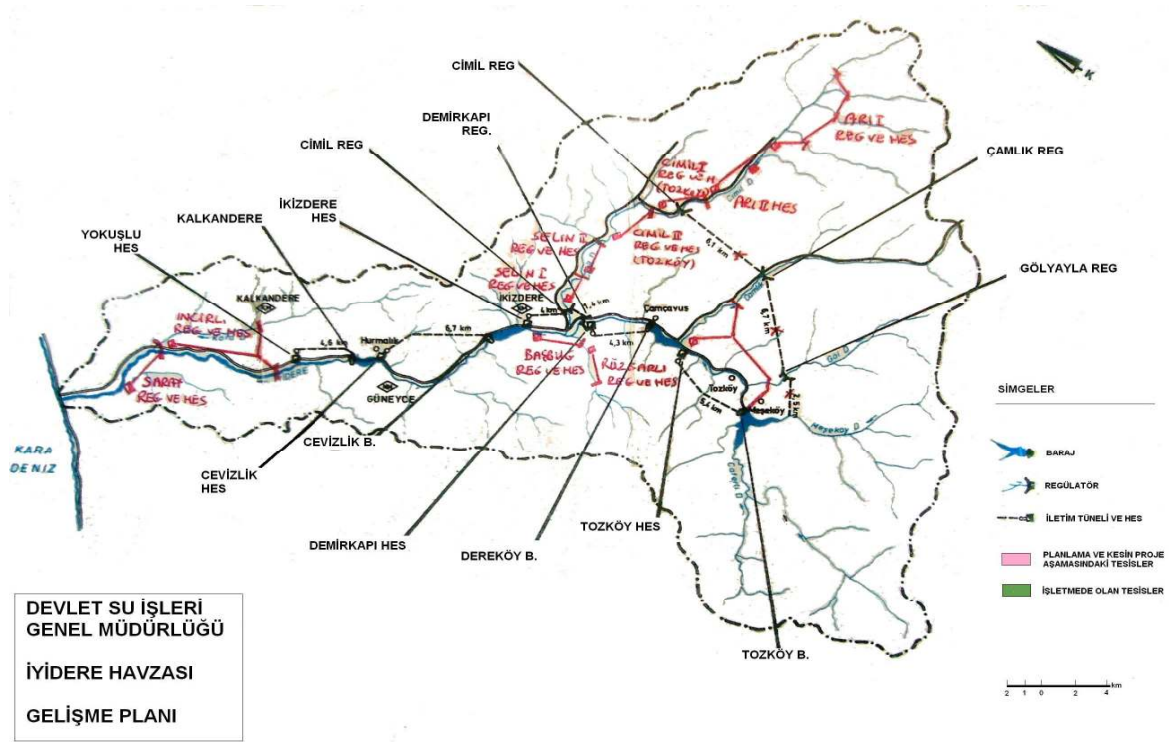
Bu çok özel coğrafya dünyada yalnızca Kafkasya bölgesinde yaşayan dağ horozunun en büyük popülasyonlarını barındırır. Bu alanda nesli küresel ölçekte tehdit altında olan yaban keçisinin büyük bir nüfusu yaşar. Akarsularımız nesli bölgesel ölçekte tehlike altında olan deniz alasına da ev sahipliği yapar. Vadide sadece Dereköy HES çalışma alanında 4 ayrı familyaya ait 11 balık türü belirlenmiştir

Yeşilin her tonunun nakış gibi işlendiği binlerce tür bitki ve canlıların bulunduğu, yüzyıllardır akan dereleri ile bir dünya cenneti olan İkizdere vadisinde küresel ısınma tartışmalarının yaşandığı bu günlerde yapılacak baraj ve regülatör çalışmaları kamuoyunda yöreye telafisi imkânsız risk oluşturacağı endişesini doğurmuştur. Kamuoyunun risk algılaması da ilginç bir enerji-çevre etkileşimi meselesini ve bunu takiben sivil bir çevre hareketini ortaya çıkartmıştır.

İKİZDERE: ENERJİ VADİSİ Mİ ? TURİZM CENNETİ Mİ ?

İkizdere vadisi üzerinde DSİ tarafından EPDK çatısı altında Su Kullanım Hakkı Kanunu çerçevesinde su rejimini değiştirerek bir dizi Regülatör ve Hidroelektrik santralı yapılması planlanmaktadır. Vadi üzerinde detaylı ekolojik araştırma ve havza planlaması yapılmadan Cevizlik HES ve Yokuşlu HES ile birlikte, DSİ ve Elektrik Etüd İdaresince planlanan, Demirkapı-Dereköy, Rüzgarlı, Tozköy, Tozköy II REG ve HES'ler ve tüzel kişiler tarafından geliştirilen Cimildere üzerinde Selin I REG ve HES, Selin II REG ve HES, Arı REG ve HES, Yayladere üzerinde Şimşirli REG ve HES, İkizdere üzerinde Saray HES, Başbuğ HES, Çamlıkdere üzerinde Deligör REG ve HES, Gelintaşı HES, Çaterli ve Uyranderesi üzerinde Ceyhun HES, Çokcordere üzerinde Sarmakol HES projeleri bulunmaktadır [3,4,12,13].

Türkiye Elektrik Üretim A.Ş. verilerine göre 2008 yılı sonu itibarıyla Türkiye elektrik üretimi toplam 198222.0 GWh dir. İkizdere Vadisi üzerinde planlanan HES lerin yıllık ortalama üretimi ise toplam 1344 GWh dır. Bu da Türkiye toplam üretiminin ancak binde 7' sine tekabül etmektedir.

Şekil 2: İkizdere (İyidere) HES planı [12-13].

İKİZDERE'DE HES lerin EKO-SİSTEME OLASI RİSKLERİ:

İkizdere vadisi üzerinde 20 adet tünel ve kanal tipi HES inşasıyla ilgili olarak kamuoyunda ortaya çıkan endişelerin başında HES lerden aşağıya bırakılacak olan can suyu miktarları gelmektedir. Dolayısıyla ÇED lerde verilen %10 luk değer, buna bağlı riskler, uluslar arası kabullerle kıyaslaması ve dere restorasyonu ile ilgili değerlendirmelerimiz şu şekilde özetlenebilir [[6-13]...

İkizdere'nin Şimşirlikteki 20 sene içerisindeki (1980 – 2000) aylık ortalama debileri Tablo 1 de gösterilmektedir. 20 yıllık ortalama debi ise : saniyede 27500 litre veya saniyede 27.5 metre küptür En düşük su miktarları Ocak ve Şubat aylarında, en yüksek su miktarları ise Mayıs ve Haziran aylarında görülmektedir.

Yıllık ortalama su miktarının sadece % 10 nun dere yatağına bırakılmasıyla ilgili olarak 1976 yılında ABD de (US Fish and Wildlife) Tennant başkanlığında bir araştırmacı ekibin 12 değişik nehir havzasında 10 sene boyunca deney ve gözlemlerle geliştirdiği metot değerlendirilmiştir.

ABD ile Kanada'da yapılan çalışmaların ve İkizdere'de mevcut verilerin değerlendirilmesi; kış aylarında en az ortalamanın %20 si veya daha fazla miktarda suyun dere yatağına tekrar bırakılması gerektiğini göstermiştir

Tablo 1 İkizdere nin Şimşirlikteki 20 sene içerisindeki (1980 - 2000) aylık ortalama debilerinin ortalaması [12]

Aylar	aylık ort debi m3/s (1980-2000)
Ocak	12.0
Şubat	11.5
Mart	19.0
Nisan	42.5
Mayıs	65.5
Haziran	62.5
Temmuz	35.0
Ağustos	17.0
Eylül	15.0
Ekim	18.5
Kasım	18.2
Aralık	14.2

Mevcut İkizdere debilerinin uluslar arası literatür çalışması sonuçlarıyla mukayesesi ve değerlendirme bulgularına göre eğer yıllık ortalama su miktarının % 10 u dere yatağına bırakılırsa dere havzasındaki habitata gelebilecek risk aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Deredeki doğal yaşam kısa bir süre devam edebilecektir..
- Dere yatağının % de 50 sini veya fazlasını kuruyacaktır.
- Dere kenarlarındaki canlı (flora ve fauna) yapısıyla suyun irtibatı kesilecektir.
- Balıkların yukarıya göç edebilmeleri özellikle göllerin aşağısındaki dalgalı akan su kesimlerinde gerektiği derinlikte su olmayacağından zorlaşacaktır.
- Deredeki suyun sıcaklığı bazı balık türleri için çok yüksek olacaktır. Çok küçük balıkların beslenmeleri ve büyüme dönemleri için çok önemli yeri olan derenin yan kesimlerindeki alüvyonlu kanallar kuruyacaktır.
- Balık türlerinin çoğu göllerde toplanmak zorunda kalıp düşmanları tarafından kolayca avlanacaklardır.
- Bu miktardaki su dere yatağında birikecek ince kumları taşıyamayacaktır.
- Aynı zamanda bu su miktarının oluşturduğu su hızı ile balıklar için önemli olan omurgasız canlıların yetişmesini engelliyecektir.

Uluslararası Su Enstitüsüne göre, nehir havzasındaki ekosistemi yanı başka bir deyişle (flora ve fauna yaşamını veya nehir kenarlarında ve çevresindeki bitki ve deredeki canlı yaşamı) sağlıklı koşullarda tutabilmek için ortalama yıllık su miktarının % 20 si ile % 50 si arasında bir miktar can suyu olarak dere yatağına bırakılmalıdır [12]

Yıllık ortalama akımın %10'u İkizdere vadisinde kurulacak Cevizlik santralı için 2766 lt/sn'dir. Bu miktarda bırakılacak su dere yatağının %50'sini kurutacaktır. Tennat yöntemi deredeki çok iyi bir habitat ve de halkın dere ile ilgili sosyal yaşantısı ve çeşitli aktiviteleri (rafting, kano v.s) gerçekleştirmek için ortalama yıllık su debisinin %30'unu dere yatağına bırakılmasını önermiştir. Bu ise cevizlik santralı için 8298.lt/sn su demektir. Tennat metodu ile önerilen bu su oranları Ekim ile Mart ayı arasındadır. Nisan ile Eylül ayları arasında dere yatağına bırakılması gereken su miktarı Tennant'a göre Ekim Mart ayı arasında bırakılan su miktarından %20 daha fazla olmalıdır [6-11] .

DSİ'nin raporlarına göre de derelerde yatağın kurumaması ve canlı yaşamın sürdürülebilmesi için dere yatağına bırakılması gereken minimum su miktarı yıllık ortalama debinin en az dörtte biri kadar olmalıdır. Bun göre Cevizlik santralı için dere yatağına en az $27660 \text{ lt} \times 0.25 = 6915 \text{ lt/sn}$ su bırakılmalıdır.

İkizdere Vadisinde öngörülen orta megawatt gücündeki santrallerin riskleri

- 8 km uzunluğunda tünel içinden taşınması öngörülen suyun geçeceği alanın hafriyatı dolayısıyla çıkarılacak olan taş, toprağın taşınması.
- Orman tahribatı.
- Dere yatağında yapılacak olan beton setlerin balıkların göçünü engellenmesi.
- Derenin sularının tüneller içerisinden alınmasından dolayı yamaçlardaki nem miktarlarının toprakta çok azalması.
- Nemin azalmasının tarıma, meyveciliğe ve özellikle arıcılığa vereceği zarar.
- Bu yamaçlardan kesilen ağaçların tuttuğu yüzeysel toprakların rüzgar,yağmur vasıtasıyla az su bırakılmış dere yataklarına depolanması. Erozyon dolayısıyla vadideki ağaç ve bitkilerin kurumması, azalması.
- Proje kapsamında ortaya çıkabilecek katı atık, atık suların bölgenin flora ve faunasına vereceği olası zarar.
- Enerjinin taşınması için yapılacak enerji nakil hatları ve muhtemel zararları.

Olarak özetlenebilir.

MEVCUT SORUN , RİSK ALGILAMASI VE STK YAKLAŞIMI

İkizdere vadisinde su gücünden yararlanılarak elektrik enerjisi üretmek üzere son verilere göre 20 adet tünel ve kanal tipi HES in yapılması planları karşısında çeşitli ilgi gruplarının farklı düşünce, eylem ve davranış modelleri ortaya çıkmıştır. Bu gruplar ve öncelikleri şu şekilde özetlenebilir;

Tablo 2: İkizdere risk algılaması çalışmasında çeşitli ilgi grupları ve öncelikleri

İLGİ GRUBU	ÖNCELİĞİ
Merkezi hükümet ve diğer kamu kurumları	Elektrik üretimi Su kaynaklarının yönetimi
Yerel Yönetimler	Alt yapı hizmetleri, halkın talepleri
Özerk enerji şirketleri	Elektrik üretim lisansı, dağıtımı, satışı
Yerli/yabancı Yatırımcılar	Kısa ve orta vadede kâr
Özel enerji şirketleri	Elektrik satışından kazanç
Çevreci kuruluşlar	Doğal kaynakların korunması
Araştırma kurumları/üniversiteler	Bilimsel araştırma veri toplama
Yerel halk:	Yöresine, suyuna sahiplenme İstihdam
Medya	İlginç haber
STK lar	Kararlara katılım

Merkezi hükümet ve resmi devlet daireleri : Akıp giden su gücünden ülkemizin sürdürülebilir kalkınma hedefleri içinde ülke ekonomisi için elektrik üretiminde yararlanılmasını sağlamak. Planlama ve proje geliştirmek

Yatırımcılar: Geleceği en parlak sektörlerden olan enerji alanında yatırım yaparak yerli kaynaklardan kısa ve orta vadede kazanç elde etmek

Özel enerji şirketleri (yerli/yabancı ortaklı) : Devlet ihalelerini kazanarak, kredi temin ederek mümkün olan en kısa sürede santral inşa edip elektrik satarak kâra geçmek:

Çevreci kuruluş ve kişiler: Yeşil vadinin, doğal kaynakların, tüm biyolojik türlerin korunmasını sağlamak . Buna karşı risk teşkil eden faaliyetleri engellemek.

Araştırma kurumları/üniversiteler/akademisyenler: Enerji, çevre etkileşimi alanında mevcut ulusal ve uluslar arası kökenli araştırmaları değerlendirmek. Yeni araştırma projeleri geliştirmek, bilimsel veri tabanı oluşturmak.

Sivil Toplum Kuruluşları: Halkın kararlara katılımını sağlamak, Halkın bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi kampanyalarını organize etmek, kamu-özel sektör, yerel halk arasında moderatörlük yapmak

Yerel halk: Başta İkizdere vadisine can veren, zenginlik kaynağı “su”yuna,bölgenin doğal, tarihi ve kültürel zenginliklerine sahip çıkmak, geleceği riske atmadan istihdam sağlamak, gelir temin etmek.

Medya: Haberlerin, bilgilerin, sivil hareketlerin daha geniş kitlelere iletilmesini sağlamak,

Yerel halkla yapılan toplantılarda ortaya çıkan risk algılaması ve genel düşünceleri şu şekilde özetlenebilir “*Vadimi baştan aşağı dolduracak olan bu 20 adet kanal tipi hidroelektrik santral projeleri vadinin can damarı olan derelerin kurumasına sebep olacak ve yemyeşil olan bitki örtüsünü de aşağıdan yukarıya doğru sarartmaya başlatacak, dere yatağındaki su dağların içerisinde yapılacak kanallara alınacağından vadinin atardamarı dereler kuruyacak, kırmızı pullu alabalığımız yok olacak ve diğer sucul yaşam sona erecek, vadimizdeki ekolojik denge alt-üst olacak, balın kalitesi değişecek, yüksek gerilim hatları vadimizi kanser vadisine dönüştürecek, binlerce ağacın kesilmesi ve patlatmalarla erozyon ve sel felaketleri kaçınılmaz hale gelecek ve vadimizdeki turizm hareketi son bulacak*”. “Uzun dönemde Türkiye enerji talebi artarak devam edeceğini düşünürsek vadimizdeki enerji üretiminin toplam üretime oranı her yıl giderek azalacak. Dolayısıyla bu vadede üretilen enerji Ülkemizin enerji ihtiyacını gidermeyeceği gibi enerji ihtiyacını da karşılayamayacak. Bu kadar bir enerji için dünyanın en önemli 200 vadisinden birisi olan İkizdere vadimiz feda edilir mi? Elektrik enerjisi üretmenin alternatifleri vardır fakat ikinci bir İkizdere Vadisi yoktur!.” [4]..

Rize İdare Mahkemesi 2008/536 Esas No'lu kararı ile yapılması planlanan Dereköy Regülatörü ve Demirkapı HES Projesinin ÇED Olumlu kararının yürütmesini durdurmuştur Bu iptallerin ardından STK lar olarak tüm İkizdere'lilerin devletimizden, gelecekle ilgili kaygıları sonlandırmak adına HES Projeleri ve diğer sorunlara yönelik beklentileri bulunmaktadır

STK KAMPANYALARI

Tüm yukarıdaki sorunlara olumlu çözüm üretebilmek ve ilgi grupları arasında moderatörlük yapmak üzere KASTOB ve İkizdere Derneği tarafından çeşitli faaliyetler yürütülmektedir. Bunların başlıcaları ilgi gruplarıyla, yönetici ve milletvekilleriyle

karşılıklı görüşmeler, literatür çalışmaları, kamuoyunu bilgilendirme faaliyetleri, Kurultaylar, yayla şenlikleri, Karadenizli kadınların kararlara katılımı konusundaki faaliyetler, “Vadime Dokunmayın” halkın katılımı Projesi, halka açık toplantılar, risk algılaması ve iletişimi anket çalışmaları, yürüyüşler, eylemler, basın toplantıları, bildirileri , medya programlarıdır.

STK kampanyalarının en belirgin “**risk algılaması ve iletişimi**” bulguları olarak;

- i- Tüm ilgi grupları arasındaki ortak paydanın “**çevrenin korunması**” olduğu,
- ii- Kamu kurumları ve özel şirketlerin daha çok HES lerden enerji üretiminin kârları ve yararları,
- iii- STK lar ve diğer ilgi gruplarının ise riskleri üzerinde yoğunlaştığı,
- iv- İkizdere’den göç etmiş olan ve halen İkizdere dışında yaşayan Rizelilerin de konuya yoğun ilgisi olduğu,
- v- Yörede çevre bilincinin geliştiği ancak halkın farklı enerji sistemleri ve sağlık riskleri konusunda yeterli bilgiye ulaşamadığı,
- vi- Yerel halkın ve STK ların enerji üretiminin gereğine inandığı ancak “Vadime Dokunmayın” projesinde görülen algılamının “arka bahçemde olmasın- (not in my backyard NIMBY syndrome)” sendromuna benzer olduğu,
- vii- Yörede asıl iş gücünü oluşturan kadınların kararlara katılımında istekli olduğu,
- viii- İlgi grupları arasında başlangıçta önemli bir bilgi boşluğu ve iletişim sorunu olduğu ancak zaman içinde sektörler arası diyalog tesis edilmeye başlandığı,
- ix- STK lar ve akademisyenler arasında olumlu işbirliği ve koordinasyon sağlandığı ortaya çıkmıştır,

Yukarıda özetlendiği gibi bu emsalsiz doğal güzelliğe ve zengin biyolojik çeşitliliğe sahip olan İkizdere vadisinde 20 adet HES’in yapılması durumunda elde edilecek yararların ve ortaya çıkacak risklerin hassas bir şekilde kantitatif değerlendirmesini yapmak son derece zor ve iddialı bir meseledir. Ancak STK lar açısından ortaya çıkan ortak kalitatif bulgu; bu zengin havzanın ve türlerin yaşam alanlarının daralmasıyla büyük risk altında kalacağı, türlerin azalarak yok olacağı yönünde olup bu durumun da ülkemizin taraf olduğu uluslar arası sözleşmeler nezdinde zor durumda kalmamıza sebep olacağı şeklindedir..

.SONUÇ VE ÖNERİLER :

Bir doğa harikası olan İkizdere'de yapılması planlanan HES lerin enerji-çevre etkileşiminde; bir yanda günümüzün en değerli ve stratejik maddesi “su” ile Karadeniz ekosisteminin muhteşem vadisinin zengin biyolojik çeşitliliğini sürdürülebilir, diğer tarafta da ülkemizin enerji sorununa çözüm arayışı olan zor ve iddialı bir mesele bulunmaktadır.

Tüm enerji santralleri ülkemiz için hayati önem taşımaktadır. Ulusal enerji politikamızda termik, hidroelektrik, nükleer ve yenilenebilir kaynaklardan oluşan karma bir model uygulanmalıdır.. Ancak santraller planlanırken, inşa edilirken ve işletilirken çevre en önemli kriter olarak planlarda yer almalı doğal kaynakları, tarihi zenginlikleri ve insan sağlığını hiçbir şekilde riske sokmamalıdır [14].

İkizdere'de planlanan HES lerle ilgili olarak dereye bırakılması öngörülen yıllık ortalama su miktarı ile ilgili değerlendirmelerimiz önerilen değerlerle çelişmektedir. Dereye bırakılması gereken su miktarları aylara göre değişmeli, derenin doğasal akış miktarı grafiğine paralel olmalıdır. Bu nedenle dereye bırakılması gereken su miktarı ile ilgili detaylı çalışmaların ve hesaplamaların in bu hassas ekosistemi tehlikeye atmayacak şekilde yeniden planlanması ve düzenlenmesi gerekmektedir.

Yöre halkı, diğer yerel ilgi grupları ve STKlar Türkiye'nin sürdürülebilir kalkınma hedefleri çerçevesinde su kaynaklarımızdan elektrik enerjisi üretimine asla karşı değildir. Ancak özel enerji şirketlerinin bu akarsular konusunda bilimsel ve teknik araştırmaları, risk-yarar muhasebesini tam kapsamıyla yapmadan en fazla enerjiyi üretme ve en fazla kazancı elde etme kriteri altında dünyanın en güzel vadilerinden olan İkizdere, Fırtına, Hemşin, Fındıklı ve diğerlerinin tahribatına, bu eşsiz ekosistemin hasar görmesine izin vermeyeceklerini tepkileriyle göstermektedir.

Tüm dünyada ve Türkiye'de son yıllarda önemi gittikçe artan küresel ısınma ve iklim değişikliği tehdidi sonucu turizmin ülkemizde serin ve yağışlı iklime, zengin biyolojik çeşitliliğe sahip olan Karadeniz Bölgesine kayacağı öngörülmektedir. Bu kapsamda İkizdere'nin tüm eşsiz doğal zenginliğiyle büyük bir ekoturizm potansiyeline sahip olduğu görülmektedir. Dolayısıyla ülke kalkınması ve yerel halkın isteği doğrultusunda turizm sektörünün gelişmesi riske atılmamalıdır. Bu kapsamda STK lar olarak kamu ve özel sektör yönetimlerinden beklentilerimiz ve önerilerimiz:

- Ülkemizin enerjiye ihtiyacı olduğu gibi bu vadilerde yaşayan halkın temiz, bozulmamış ve ilerde turizm gelir kaynağı olacak sağlıklı bir ekosisteme de ihtiyacı vardır.

- Bölgenin tüm değerli doğal varlıkları sürdürülebilir kalkınma prensipleri çerçevesinde asla taviz verilmeden korunmalıdır.
- Havza yönetimi planları yapılmadan, çevresel etkileri kısa, orta ve uzun vadede değerlendirilmeden enerji santrali kurma planları yapılmamalıdır.
- Bölgede yeni, dinamik, katılımcı enerji-çevre politikaları geliştirmek gerekmektedir
- Yöre halkı enerji ve çevre politikalarının oluşturulmasından, uygulamasına kadar olan tüm safhalarda şeffaflık ilkesinin benimsenmesinde ve halkın yörenin hayati meselelerinde kararlara katılımında ısrarlıdır.
- Yörede özellikle çay, fındık, mısır başta olmak üzere tarım ürünlerinin ekonomiye kazandırılmasında büyük pay sahibi olan kadınların kararlara katılımı teşvik edilmelidir.
- STK lar sürdürülebilir kalkınmanın en iddialı ve zor meselelerine çözüm arayışında önemli bir misyonu yüklenmiş olup ilgi grupları arasında anahtar role sahiptir. İletişimin güçlenmesinde moderatör olmalıdır.
- Ülkemizin kalkınmasında ortak amaç ve hedefler doğrultusunda devlet sektörü, özel sektör ve STK lar arasında dengeli bir iletişim ve işbirliği sağlanması, enerji-çevre politikalarının oluşturulmasında kritik öneme sahiptir.

KAYNAKLAR

- [1] Göktepe, B. G., "The role of NGOs for the sustainable development plans of water in the Black Sea region" Topic 2.2 - Water for Energy, Energy for Water, 5th World Water Forum, İstanbul, 16-22 Mart 2009
- [2] Ekşi, K., Göktepe, B. G., Demirli, B., Demircan, S., "Rize İkizdere Vadisinde Enerji ve Çevre" ICCI 2009, 15. Uluslararası Enerji Konferansı, İstanbul, 13-15 Mayıs 2009
- [3] I. İkizdere Kurultayı Bildiriler Kitabı, 2007-2008
- [4] www.ikizdere.net, " www.ikizderederneji.org
- [5] Anşin, R. "Rize İkizdere Florası", İkizdere Kurultayı Bildiriler Kitabı, Ağustos 2008
- [6] Demircan, S. "Dere restorasyonu" www.ikizderederneji.org
- [7] Donald L Tennat ,1975. Instream flow regimens for fish,wildlife,recreation,and related environmental resources report. Billings, MT. US Fish and Wild life Service
- [8]. T.C. Annear et al.."Instream Flows for Riverine Resource Stewardship" Rev.Edition, 2004
- [9] Critopher Estes,J.F. Osborn , Review and analysis of methods for quantifying instream flow requirements. Water Resources Bulletin 22(3) 389-398 yılı
- [10] Tharme, R.E 1996 , 1997, 2000 University of Cape Town, South Africa, World Water Institute.
- [11] Ronald A. Ptolemy, Ministry of Environment, British Colombia,Canada (private communication)
- [12] Devlet Su İşleri (DSİ) 22. Bölge Müd. Etüd Şübe Müd.
- [13] Devlet Su İşleri, Ankara, Türkiye
- [14] Göktepe, B. G., "Enerji Sistemlerinin Risk Algılaması-Türkiye'de Nükleer Enerji Örneği" Türkiye 9. Enerji Kongresi Bildiriler Kitabı, İstanbul, 24-27 Eylül 2003.

Yazarların kısa özgeçmişleri

Kadem EKŞİ

Jeofizik Mühendisi, İÜ .
Rize, İkizdere doğumlu

İkizdere Dernek Başkanı
Rize İkizdere doğumlu.
Genç İş Adamları Vakfı
Ekşioğlu Vakfı
Mimar ve Mühendisler Grubu
Jeofizik Müh. Odası
Türkiye Jeofizik Kurumu
Türkiye Deprem Mühendisliği Derneği
Kastob (Karadeniz Sivil Toplum Kuruluşları Konfederasyonu)

Sabahattin DEMİRCAN

Jeofizik Y, Mühendisi, İÜ
Colorado School of Mines
University of Colorado
Rize, İkizdere doğumlu

Anchorageö Alaska U.S.
BC/ DEF Residential Şirketi

B. Gül GÖKTEPE

Nük. Reak. Yük. Müh.
BSc. App Phy, University of Sussex, İngiltere
MSc. Nuclear Reactor Eng, Univeersity of London, İngiltere.
Çorum, Sungurlu doğumlu

Karadeniz üstün hizmet madalyası sahibi
(Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı)

Türkiye Atom Enerjisi Kurumu Çekmece Nükleer Araştırma Merkezi
Proje Yöneticisi, Risk ve Çevre Güvenliği Uzmanı

Bilimsel ve Teknik çalışma alanı :

Enerji arz güvenliği,.Türkiye enerji planlaması
Deniz kirliliği ölçüm ve değerlendirme araştırmaları
Nükleer enerji ve teknolojilerinin enerji üretimi, insan sağlığı ve çevre uygulamaları
Güvenlik analizi, ihtimalli risk değerlendirmesi, insan faktörü

Sivil Toplum Kuruluşları (STK lar) ile gönüllü sosyo-ekonomik çalışma alanı :

Enerji sistemlerinin riski, risk yönetimi, risk algılaması ve iletişimi.,Doğal kaynakların yönetimi, Sulak alanların korunması. Çevre bilinçlendirmesi, bilgilendirmesi Kadın hakları, kadınların kararlara katılımı

Yüzden fazla bilimsel bildiri ve makalenin yazarı